

Identitate germană în spațiul românesc dobrogean

Olesea GÎRLEA

Doctor în filologie

E-mail: girlea.olesea@chisinau.edu.md

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7427-3509>

Universitatea de Stat din Moldova

Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”

German Identity in the Romanian Dobrujan Space

Josef Sallanz este un politolog, germanist, specialist în geografie umană și autor de origine română (născut în 1963 la Arad) cu o carieră academică și de cercetare în domeniul istoriei, geografiei culturale și al studiilor regional-etnice în Europa de Sud-Est. Recent acesta a publicat un studiu despre soarta germanilor din România, intitulat *Dobrogea. Coloniști germani între Dunăre și Marea Neagră* (Chișinău, Cartier, 2025, 263 p., ISBN 978-9975-86-880-8). Traducerea a fost realizată de către Maria Muscan, iar cartea s-a bucurat de recenzii și lansări în România, Republica Moldova și Germania. Autorul și-a făcut studiile superioare la universitățile din Heidelberg și Potsdam. S-a remarcat prin publicarea multiplelor lucrări științifice și a condus proiecte de cercetare despre regiuni istorice multiculturale din Europa de Sud-Est, cum ar fi „Dobrudscha” (Dobrogea) și „Banatul”, axându-se pe studierea proceselor de migrație, a transformărilor sociale care au avut loc după 1989, dar și a identităților etnice. Josef Sallanz a fost lector al Serviciului German de Schimb Academic (DAAD) la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău (Republica Moldova) începând cu 2016 până în anul 2022 și a revenit în aceeași poziție în 2024, unde predă și sprijină cooperarea academică germano-moldovenească. De

asemenea, este implicat în alte activități culturale și editoriale, inclusiv ca redactor-șef al revistei „Deutsch-Rumänische Hefte”, o publicație a Societății Germano-Române.

Studiul recent despre coloniștii germani reflectă, într-un mod echilibrat, trei domenii tematice majore: descrierea Dobrogei din Antichitate și până în prezent, momente din istoria germanilor dobrogeni și file din viața lor de zi cu zi. Cercetarea impresionează și prin materialul fotografic și cartografic, analiza pietrelor funerare, a edificiilor în care și-au desfășurat activitățile germanii dobrogeni, unele rămase în ruină sau doar în amintirile și pozele unor localnici. Prin această cercetare autorul își propune să păstreze memoria grupului etnic și să conserve urmele coloniștilor germani.

Printr-o scurtă incursiune în istoria Dobrogei, autorul surprinde faptul că acest teritoriu a aparținut, în secolul I î.H., Imperiului Roman, apoi a fost parte a Traciei. La sfârșitul secolului al III-lea regiunea devine Scythia Minor, după o sută de ani, până în secolul al VIII-lea, Dobrogea se află, alternativ, sub stăpânire bizantină și bulgară, iar în secolul al XI-lea este documentată prezența popoarelor turcice pe acest teritoriu. Concluzia autorului cu privire la acest ținut se referă la faptul că a generat constant migrații și coexistența mai multor popoare care se aflau în diferite relații de conviețuire: „Dobrogea a fost încă de la începuturile istoriei un spațiu de tranziție, stăpânirile alternative cauzând un continuu amestec al popoarelor, ceea ce a împiedicat formarea unui așa-zis cetățean dobrogean autohton, caracterul pluriethnic al Dobrogei, păstrat până în zilele noastre, avându-și rădăcinile în Antichitate” (Sallanz 2025, p. 16). Datorită unor conjuncturi politice favorabile, Dobrogea devine parte a teritoriilor românești sub conducerea principelui vlah Mircea cel Bătrân, care a reușit să preia în 1404 stăpânirea asupra acesteia. În anul 1420, Dobrogea este recucerită de către turci și cunoaște o puternică orientalizare. Schimbări teritoriale în Bulgaria, Rusia și România intervin ca urmare a războiului ruso-turc 1877-‘78, astfel încât România primește Dobrogea de Nord cu județele Constanța și Tulcea, iar Dobrogea de Sud, cu regiunile Caliacra și Durostor, este cedată Principatului Bulgariei. Astfel, în Dobrogea s-au perindat mai multe naționalități, iar fiecare război, așa cum observă autorul, o lăsa „tot mai părăsită, aproape depopulată” (*Ibidem*, p. 19). Harta etnică a Dobrogei, pe care o analizează cercetătorul, se remarcă prin diverse etnii: bulgari, turci, români (moldoveni, vlahi, mocani veniți din Transilvania), tătari originari din Crimeea, tătari nogai așezați de mult în Dobrogea, ruși lipoveni de rit vechi, ucrainenii haholi, germanii dobrogeni. Din punctul de vedere al confesiunilor, se înregistrează protestanți, catolici și bapțiști.

Anul 1841 este considerat, de către autor, anul migrării coloniștilor germani în Dobrogea otomană, alungați fiind de pierderea privilegiilor în Basarabia și în noile gubernii rusești Herson, Ecaterinoslav și Taurida. Cartea lui Josef Sallanz se distinge printr-o analiză coerentă și sistematică a fenomenului migrației, precum și a profilului migranților care au plecat din și au sosit în Dobrogea.

Autorul surprinde toate schimbările istorice în spațiul românesc. Începând cu mijlocul secolului al XIX-lea, urmare a formării unor state naționale, s-a declanșat un proces intens de românizare, reglementat legislativ. Un număr mare de musulmani și bulgari au fost forțați să părăsească Dobrogea din cauza represaliilor, iar deficitul de populație a fost compensat prin colonizarea cu români din Moldova, Țara Românească și Transilvania. Nici soarta germanilor din Dobrogea nu a fost una prielnică, remarcă autorul, în baza acordului semnat în 1940 între Reichul German și România „aproape toți germanii din Dobrogea, circa 16.000 de persoane, au fost transportați în Germania, la lagărul de tranzit pentru etnicii germani, locul unde autoritățile germane puneau în aplicare obiectivele rasiale ale politicii naziste” (*Ibidem*, p. 24). Numărul ucrainenilor și rușilor lipoveni înregistrează o scădere, unii dintre aceștia se declară de naționalitate română. Astfel românii devin majoritari în Dobrogea.

Josef Sallanz surprinde momente-cheie ale perioadelor în care germanii au colonizat Dobrogea, cuprinse între anii 1841 și 1857, menționează nume ale celor veniți și ale localităților în care s-au stabilit. Prima colonie germană este considerată a fi satul Acpunar (Mircea Vodă), aflat la marginea așezării turcești, urmată de Atmagea, considerat a fi domiciliul permanent al multor coloniști germani de confesiune evanghelică. Autorul expune problemele cu care se confruntau nou-veniții, printre acestea: deștelenirea pământului, lipsa materialelor pentru construcții, inundațiile puternice. Și cea de a doua perioadă a colonizării (1873-1883) s-a aflat în vizorul lui Josef Sallanz, care îi menționează pe germanii refugiați din Basarabia, Herson, Ecaterinoslav și Taurida, din cauza desființării Comitetului de Ajutor (*Fürsorgekomitee*). Aceștia s-au confruntat cu probleme similare celor întâmpinate de primul val de emigranți: deștelenirea pământului, plata zeciuiei către administrația otomană. Cogealacul „a fost una dintre cele mai înstărite localități ale germanilor din Dobrogea” (Sallanz 2025, p. 34). O a treia perioadă de colonizare investigată de autor se referă la anii 1890-1892 și vizează germanii stabiliți în localitatea Viile Noi (Neue Weingärten), situată la cca 5 km la sud de Constanța, apropiere ce a favorizat găsirea locurilor de muncă de către germani în oraș. Cercetarea autorului trece în revistă și vizita regelui Carol I împreună cu regina Elisabeta la 14 noiembrie 1878, de Ziua Dobrogei, și construirea castelului Balcic între 1925 și 1929, un loc de legendă, care a atras și atrage în continuare turiști. Autorul include în studiul său mai multe aspecte cultural-sociale de la ocuparea Dobrogei de către Puterile Centrale între anii 1916 și 1918: înființarea de către trupele ocupanților a unui teatru german, a unui ziar cotidian „Dobrutscha-Bote” („Curierul dobrogean”, 1916), fondarea „Asociației Germane din Dobrogea” (1913), iar mai târziu – a Asociației cetățenilor români de origine germană din Dobrogea (1924), întemeierea școlilor și grădinițelor în limba germană.

Un loc aparte autorul îl rezervă cercetării strămutării germanilor din Bulgaria și Dobrogea, aceștia fiind repartizați de reprezentanții Centrului de Coordonare a etnicilor germani după bunul lor plac. Separați unii de alții, etnicii germani au perceput acest moment ca o bătaie de joc față de visurile și dorințele lor, mai ales și pentru faptul

că nu au primit nicio despăgubire pentru proprietățile lăsate. Contrastul dintre viața germanilor în România și cea din Reichul german este izbitor: „În România eram «nemții tolerați» (...), acasă (...) suntem niște refugiați” (*Ibidem*, p. 91). Întoarcerea în Dobrogea a germanilor era compromisă, deoarece mulți dintre aceștia refuzaseră cetățenia română, nici șederea în Germania nu era prielnică, ajungându-se până la faptul că unii dintre refugiații germani doreau să se dezică de cetățenia germană. Apoi războiul și-a impus o altă amprență asupra sorții germanilor – cei înrolați de partea Reichului german au fost luați prizonieri în Armata Roșie.

Cel de-al doilea capitol al monografiei, așa cum e menționat în titlu, viața cotidiană și religioasă a germanilor dobrogeni, inclusiv conviețuirea dintre bapțiști, luteranii catolici și adventiști, funcționarea bisericii romano-catolice și a școlilor în limba germană, salariile derizorii ale preoților și profesorilor, dotarea școlilor cu mobilierul și materialele necesare, lipsurile din școli, situația mai bună a Școlii Evanghelice Germane din Constanța (finanțată de Asociația pentru școlile catolice din străinătate, a localnicilor înstăriți), reformele școlare. Josef Sallanz consemnează și confesiunile profesorilor cu privire la salariul care era la limita existenței, astfel încât fiecare cadru didactic își căuta adițional de lucru, așa cum e și cazul profesorului Otto Oswald din Cobadin, care a lucrat ca cioplitor de pietre funerare pentru a-și asigura un trai decent. De aici pornește și lipsa de interes a cadrelor didactice de a activa în domeniul învățământului, schimbul des al cadrelor didactice, ceea ce îngreuna predarea. Un alt aspect abordat în capitolul al doilea îl constituie viața economică a comunităților germane din Dobrogea, agricultura, viticultura și creșterea animalelor fiind îndeletnicirile de bază ale acestora. La aceștia se adaugă meseriașii profesioniști: tâmplari, fierari, dulgheri, șelari, croitori, cizmari. Înființarea unor instituții reprezintă o treaptă de progres a comunității germanilor: Banca Dobrogei, prima cale ferată, ateliere de tricotate, fabrica de construcții și reparații a mașinilor agricole. O secvență este consacrată femeii, grijilor și responsabilităților ei, iar autorul constată cu amărăciune că aceasta „lucra cot la cot cu bărbații pe câmp” și că „nu avea o soartă de invidiat” (*Ibidem*, p. 154).

Gastronomia germană, marcată de interferențele culinare generate de contactele dintre diferitele minorități, evocă epoca unei alimentații simple, dar sănătoase, care consta din: carne, cartofi, varză murată, tăieței, ștrudele, lapte acru, măsline, halva, brânză, ceapă cu pâine, fructe, marmeladă din miere de salcâm, cafea, cafea extrasă din cicoare, orez cu lapte și stafide, pilaf de orez, supe cu carne, supe cu legume, sortimente de cârnați, compot de fructe, dulceață (din trandafiri, cireșe, mere), slănină, untură, prăjituri, șpriț, sarmale etc. Interferența bucatelor îl face pe autor să concluzioneze că „etniile vecine au influențat și îmbogățit gastronomia germanilor din Dobrogea, de la pilaful oriental la terciul de mălai, mămăliga” (*Ibidem*, p. 166).

Explorarea practicilor de asistență medicală în cadrul coloniei germane relevă câteva observații privind formele tradiționale de ajutor: intervențiile babelor descântătoare sau vindecătoare, lecurile preparate în gospodărie, descântecul,

exorcismul și utilizarea amuletelor. În ceea ce privește personalul medical instruit, este amintită sora de caritate Irene Grabow din Berlin, devenită pentru mulți persoană de încredere.

Autorul descrie și obiceiurile germane, care constituiau un factor de coeziune în comunitate și care se practicau în mare parte duminica, fiindcă elevii germani nu aveau liber de la școala românească. Printre sărbătorile nelipsite erau: Cristkindlspiel – sceneta dedicată pruncului sfânt, Pelzebock (un personaj deghizat în blană de oaie, care purta o mască și cornițe și care-i pedepsea pe copiii care nu au fost cuminiți), sărbătoarea magilor, jocul tinerilor de „căutare a ouălor” din Lunea Luminată (Eierlesen), Rusaliile, sărbătoarea cinstirii trupului și sângelui Domnului (Fronleichnam). În acest patrimoniu al sărbătorilor calendaristice se adaugă sărbătorile de familie: nunta, botezul și nașitul, moartea și înmormântarea. Studiul este încheiat cu o analiză a vecinilor germanilor dobrogeni: românii, aromânii, tătarii, turcii, cerchezii, ucrainenii, rușii, evreii, armenii, romii, italienii, grecii.

Cartea lui Josef Sallanz despre coloniștii germani completează un secol de istorie mai puțin cunoscută, dedicat vieții și provocărilor cu care s-a confruntat minoritatea germană din Dobrogea, trăită în comuniune cu alte minorități în cadrul mării majorități românești. Acest grup, așa cum constată autorul, nu a reprezentat un factor geografic sau demografic relevant și nu a beneficiat de roluri semnificative în conducerea administrativă ori politică, manifestându-se preponderent în domeniul agricol. În această sferă, germanii dobrogeni au atins un anumit nivel de bunăstare, mai ales în localitățile Malcoci, Atmagea, Cobadin și Caramurat (astăzi Mihail Kogălniceanu). Josef Sallanz își încheie cercetarea printr-o întrebare retorică — „Dar au existat oare «germanii dobrogeni»?” —, invitând astfel la reflecție și la redescoperirea unei minorități aproape dispărute sub presiunea modernității și a incertitudinilor care au marcat secolul al XX-lea.

Notă: Recenzie elaborată în cadrul subprogramului de cercetare 010301 „Perspective interdisciplinare asupra fenomenelor de confluență și de confruntare în domeniile lingvistic, literar și folcloric în spațiul basarabean ca limes civilizațional și frontieră geopolitică”, Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al Universității de Stat din Moldova.

Primit: 02.03.2026

Acceptat: 19.05.2026